

Металлические изделия эписпурового горизонта на территории современной западной Украины исследовались Н.В. Рындиной. Сравнение состава металла украшений из погребения у с. Хриньки с материалами Н.В. Рындиной позволяет предполагать, что они изготовлены из местных руд (I группа, по Н.В. Рындиной). Результаты технологического исследования не противоречат выводам Н.В. Рындиной об устоявшихся технологических схемах в металлообработке племен эписпурового горизонта памятников Прикарпатья и Волыни.

T. Yu. Hoshko

THE RESULTS OF THE RESEARCH OF METAL INVENTORY FROM A BURIAL 2 NEAR KHRINNYKY VILLAGE

The technological and spectral analytic research of three copper adornments (two rings and a fragment of a ring or a pendant) from the burial 2 near Khrinnyky village in Rivne Oblast, of Epicordic horizon of the monuments in Volyn region, have been conducted in the laboratory of the Copper and Bronze Ages Archaeology Department of the Institute of Archaeology of NASU.

All objects are made of copper wire. A wire of a ring with a lengthwise spiral shield was forged on a figured anvil with a chute, as a square section is seen on all its length. A board was rolled and flattened out first, and then a wire twisted on a setting. Smith operations were conducted with a high level of metal deformation under 300–400°C.

The second ring is with a willow leaf-shaped board with two holes. The object is forged of a rectangular in section billet. A board is made by flattening out and extending a wire. The holes are made by a solid cone punch stamp on the anvil with a hole on a surface from inside out. No traces of cold deformation on the microstructure testify that the board was heated before holes were made. Wire ending was made by three round forging of a billet. Smith operations were conducted under 300–400°C with a high level of metal deformation.

Ring or pendant fragment with a probably willow leaf-shaped board is made of a wire rectangular in section. This item was made with the same technology as the previous.

An iron concretion found under the hand of a buried person was studied in the Institute of Geochemistry, Mineralogy and Ore Formation of NASU. It is determined that this is a native iron which could have been formed in local Volyn moors.

Metal wares of Epicordic horizon on the territory of a modern Western Ukraine were studied by N.V. Ryndina. A comparison of metal structures of adornments from the burial near Khrinnyky village with her materials allows the author to presume that they are made of local ore (group I, according to N.V. Ryndina). The results of technological research do not contradict N.V. Ryndina's conclusions about the regular technological schemes in metalworking of the tribes of Prykarpattia and Volyn regions in Epicordic horizon.

О.Л. Позіховський

БУРШТИНОВІ АМУЛЕТИ З ОСТРОЖЧИНИ

У науковий обіг вводяться вироби з бурштину, знайдені на Острозщині.

Ключові слова: північно-західна Україна, культура кулястих амфор, бурштин, антропоморфний амулет

У фондах Державного історико-культурного заповідника м. Острог зберігається близько 30 тис. археологічних знахідок, виявлених на території міста та району, більшість яких не опубліковано. До таких артефактів належать два бурштинові вироби, яким і присвячено це повідомлення.

1. Фрагментований виріб (рис. 1, 1) знайдено О.В. Тазарачевим у 1987 р. у південній частині подвір'я Острозької СШ № 2. Являє собою

нижню частину антропоморфної дуже схематизованої фігурки з похилими плечми, плоским тулубом і конічними ніжками. На шиї слід від просвердленого отвору. Спереду, від плечей до ніг, нанесено дві ледь помітні вертикальні заглиблені лінії, поміж якими, а також біля лівої, є чотири короткі скісні риски. Поверхню акуратно заполіровано з усіх сторін. Бурштин жовтого кольору, прозорий, патинований. Розміри 3,6 × 2,7 × 1,1 см.

2. Підвіска (рис. 1, 2) у вигляді дуже стилізованої антропоморфної фігурки з ребристим пе-

© О.Л. ПОЗІХОВСЬКИЙ, 2010

рехватом у верхній третині висоти і наскрізним горизонтальним отвором. Поверхня заполірована. Бурштин жовтий, прозорий, патина червонуватого кольору. Розміри 3,1 × 2,2 × 1,4 см. Походить із випадкових знахідок на багатошаровому поселенні в с. Волосківці, уроч. Сутець Острозького р-ну Рівненської обл. До музею виріб надійшов у 1960-х рр., і помилково його було атрибутовано і занесено в інвентарну книгу як намистину доби Київської Русі.

Пошук аналогів цим предметам утруднюється не тільки тим, що обидва знайдені не в закритих комплексах, але й відсутністю публікацій подібних виробів у роботах українських археологів (Сवेशников 1983, с. 14, 16; Вангородська 1985).

Хоча бурштин спорадично використовували з кінця палеоліту, значного поширення виробу з нього, зокрема прикраси, набули за неоліту (за середньоевропейською періодизацією) на південному узбережжі Балтики, де знаходяться світові поклади цієї сировини. В середині III тис. до н. е., завдяки населенню культур кулястих амфор і дзвоноподібних кубків, бурштин став предметом торгівлі у Старому Світі. Дослідники виділяють два балтійські центри з видобутку бурштину і виготовлення предметів із нього: ютландський і самбійський (Czebreszuk 2001, s. 58). В ютландському, який функціонував у першій половині III тис. до н. е., виготовляли дуже прості за формою намиста й підвіски, в самбійському асортимент виробів був багатшим: циліндричні намистини, гудзики з V-подібним отвором, підвіски різних форм, зокрема, у вигляді сокири з подвійним лезом, зооморфні та антропоморфні амулети.

В активізації видобутку та обробки бурштину носіями приморської культури найбільшу роль відіграла куявська група культури кулястих амфор (Szymt 1996, s. 56, 266). З усього асортименту самбійської продукції для нас найцікавіши-

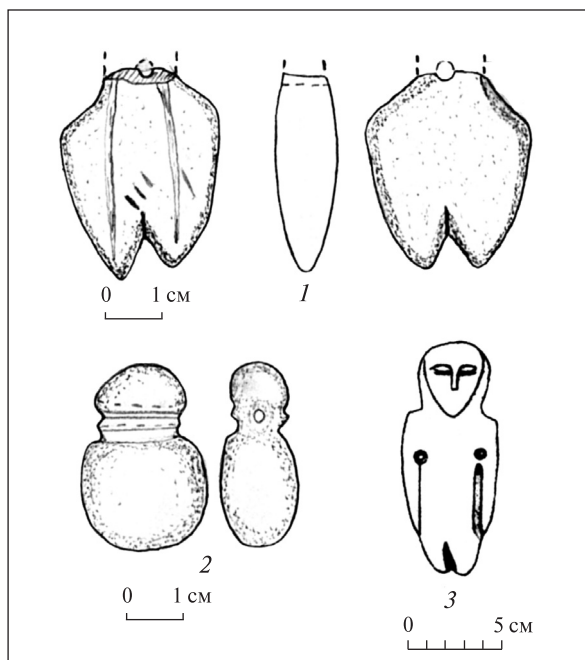

Рис. 1. Вироби з бурштину: 1 — Острого; 2 — Волосківці-Сутець; 3 — Юодкрайте (Czebreszuk 2001)

ми є антропоморфні підвіски-амулети. Однак аналогів нашому антропоморфному амулету в культурі кулястих амфор немає, хоча в літературі є повідомлення про знахідки подібної пластики, але без ілюстрацій чи посилань на джерела (Wiślanski 1966, s. 44—45). Дуже подібний за стилем (схематизована пласка постать) антропоморфний виріб знайдено в Юодкрайте, Литва (Czebreszuk 2001, гус. 4, 28) (рис. 1, 3).

Зважаючи на прикметність бурштинових виробів культурі кулястих амфор, обидві наші статуетки-підвіски можна співвіднести з її старожитностями, і вони є першими знахідками амулетів таких зразків у її Волинсько-Подільській групі. Публікуючи ці знахідки, автор, передовсім, мав на меті привернути увагу дослідників до цієї категорії виробів, зважаючи на незадовільний стан публікацій археологічних матеріалів фондів збірок музеїв України.

Вангородська О. Вироби з янтарю в культурах енеоліту і бронзи України // Археологія. — 1985. — 50. — С. 44—49.

Сवेशников И.К. Культура шаровидных амфор. — М., 1983 (САИ, вып. В1-27).

Czebreszuk J. Schyłek neolitu i początki epoki brązu w strefie południowo-zachodniobałtyckiej (III i początku II tys. przed Chr.). Alternatywny model kultury. — Poznań, 2001.

Szymt M. Społeczności kultury amfor kulistych na Kujawach. — Poznań, 1996.

Wiślanski T. Kultura amfor kulistych w Polsce Północno-Zachodniej. — Wrocław, 1966.

Надійшла 03.11.2009

А.Л. Позиховский

ЯНТАРНЫЕ АМУЛЕТЫ ИЗ ОСТРОЖЩИНЫ

Публикуются два янтарных очень стилизованных антропоморфных амулета-подвески, найденные случайно в г. Острог и с. Волосковцы (уроч. Сутец) Ровенской обл. Предполагается, что вероятным местом изготовления этих амулетов может быть самбийский центр (южная Балтия) и что они попали на Западную Волынь в результате обмена из кувявской группы культуры шаровидных амфор. Связи этих групп достаточно хорошо прослежены исследователями (С. Носек, И.К. Свешников, М. Шмыт) по материальной и духовной культуре (морфология и орнаментация посуды, погребальный обряд).

O.L. Pozikhovskiy

AMBER AMULETS FROM OSTROH REGION

Two amber anthropomorphous pendants-amulets, very stylized, accidentally found in Ostroh city and Voloskivtsi village (Sutets tract) of Rivne Oblast are published here. It is presumed, that a probable place of their production is a Sambian centre (Southern Baltic region), and they came to Western Volyn region as a result of exchange with Kuyavska group of Globular Amphora culture. Relations of these groups are traced well enough by the researchers (S. Nosek, I.K. Sveshnikov, M. Shmyt) on the materials and spiritual cultures (morphology and ornamentation of the vessels, burial customs).

Д.В. Каравайко

ПОХОВАННЯ ЮХНІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ

Відомо небагато поховань юхнівської культури, що створює певну лакуну в її вивченні. Тут публікуються чотири поховання, досліджені на городищі Киселівка II.

К л ю ч о в і с л о в а: ранній залізний вік, юхнівська культура, городище, поховання

Городище Киселівка II — одне з багатьох городищ юхнівської культури, що розташовані по берегах Середньої Десни та її численних приток. Пам'ятка лежить на північ від м. Новгород-Сіверський, поблизу с. Киселівка Чернігівської обл., і займає мис високого (36 м) правого корінного берега Десни. Сучасне русло ріки проходить приблизно за 1 км. У народі ця місцевість має назву «Городок» і пов'язується з подіями шведської війни початку XVIII ст.

Зазвичай городища юхнівської культури мають незначну площу — 0,2—0,5 га. У порівнянні з ними Киселівка II є відносно великим укріпленим поселенням. Його площа становить близько 1,5 га. Забігаючи наперед, відзначимо, що результати розкопок не дають підстав для визначення статусу цього городища. Його розміри обумовлено лише формою мису та зручністю для влаштування укріплень. Те-

риторія поселення має видовжену по лінії північний захід — південний схід форму. Її розміри 217 × 45—85 м. Поверхня має помітний ухил (9 м) у бік ріки та заплави. З південного заходу городище обмежене глибоким ярмом з крутими схилами, а з півдня та південного сходу — краєм корінного берега. Такий природний захист вдало доповнювали вали, рови та ескарпи. З напольного боку було влаштовано два рови та два (в одному місці — три) вали, південно-західний схил — ескарповано. Ще три лінії ескарпів захищали городище з боку заплави (рис. 1)¹.

У південній частині, на краю стрілки мису, розташовано два кургани 7—8 м в діаметрі та заввишки до 2 м. Вірогідно, існував ще один насип, проте він дуже осунувся і складно ска-

© Д.В. КАРАВАЙКО, 2010

¹ Автор щиро вдячний О.В. Короті та Є.М. Осадчому, які зняли топографічний план городища.